

Cloud SLA

De best practices van cloud service level agreements

Bart de Best
Pascal Huijbers

Onder redactie van
Louis van Hemmen

Colofon

Meer informatie over deze en andere uitgaven kunt u verkrijgen bij:
Leonon Media
(0)572 - 851 104

Algemene vragen: info@leonon.nl
Verkoop vragen: verkoop@leonon.nl
Manuscripten / Auteurs: redactie@leonon.nl

© 2014 Leonon Media

Omslagontwerp: Eric Coenders, IanusWeb, Nijmegen
Productie: CPI Koninklijke Wöhrmann, Zutphen

Titel: Cloud SLA
Subtitel: De best practices van cloud service level agreements
Datum: 18 februari 2014 (eerste druk)
Auteurs: Bart de Best en Pascal Huijbers
Uitgever: Leonon Media
ISBN10: 90-71501-73-9
ISBN13: 978-90-71501-73-9
Druk: Tweede uitgave, eerste druk

©2014, Leonon Media

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en / of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

1	INLEIDING	1
1.1	ACHTERGROND.....	1
1.2	DOELSTELLING.....	1
1.3	DOELGROEP.....	1
1.4	STRUCTUUR.....	1
1.5	LEESWIJZER.....	2
2	CLOUD GEDEFINIEERD.....	5
2.1	CLOUD DEFINITIES.....	5
2.2	CLOUD PATTERNS.....	6
2.3	CLOUD CLASSIFICATIE.....	9
2.4	CLOUD MARKT.....	9
3	CLOUD SERVICE BROKER	11
3.1	WAT IS EEN CLOUD SERVICE BROKER?	11
3.2	WAAROM EEN CSB?	12
4	CLOUD CONTRACT-ASPECTEN	13
4.1	EUROPESE PRIVACYWETGEVING	13
4.2	AMERIKAANSE PATRIOT ACT.....	13
4.3	TIEN AANBEVELINGEN	14
4.4	SARBANES-OXLEY-WETGEVING.....	14
5	CLOUD SERVICE DOCUMENTEN	17
5.1	DE DOCUMENTEN	17
5.2	DE SAMENHANG	19
5.3	SLA-VORMEN	20
5.4	CLOUD SERVICE MODELLEN	20
5.5	DOCUMENTEN PER CLOUD SERVICE MODEL	22
6	CLOUD SERVICE DESIGN	27
6.1	ALGEMENE SERVICE ATTRIBUTEN.....	27
6.2	SERVICE UTILITY ATTRIBUTEN.....	28
6.3	SERVICE WARRANTY ATTRIBUTEN	28
6.4	CLOUD RISICOBEHEERSING.....	38
7	CLOUD RISICO'S	41
7.1	INLEIDING.....	41
7.2	CONTRACTUELE RISICO'S.....	41
7.3	FINANCIËLE RISICO'S	43
7.4	DATA RISICO'S.....	43
7.5	FUNCTIONELE RISICO'S	44
7.6	APPLICATIE RISICO'S.....	45
7.7	TECHNISCHE RISICO'S	45
8	CLOUD SLA'S	47
8.1	SLA-ONDERWERPEN.....	47
8.2	SLA-TEMPLATE	47
8.3	SLA-TEMPLATE TOELICHTING	48
8.4	UC ONDERWERPEN	54
8.5	UC TEMPLATE	54
8.6	UC TEMPLATE TOELICHTING.....	55
9	CLOUD GOVERNANCE	59
9.1	WAT IS GOVERNANCE?	59
9.2	WAT IS CLOUD GOVERNANCE?	60
9.3	INVULLING VAN GOVERNANCE?	61

10	CLOUD SLA-METINGEN	65
10.1	INLEIDING	65
10.2	SERVICEDESK MONITORING.....	68
10.3	BUILT-IN MONITORING	70
10.4	COMPONENT BASED MONITORING	71
10.5	END USER EXPERIENCE MONITORING (EUX)	73
10.6	REAL USER MONITORING (RUM)	75
10.7	DO'S EN DON'TS	76
10.8	CONCLUSIE	77
10.9	SAMENVATTING.....	79
11	CLOUD CHANGES EN PROJECTEN	81
11.1	GSA-STAPPENPLAN.....	81
11.2	CONCLUSIE	83
12	CLOUD SUPPORT EN ONDERHOUD	85
12.1	SUPPORT ASPECTEN	85
12.2	ONDERHOUDSASPECTEN	86
13	CLOUD SLA-CHECKLISTS	89
13.1	PROGRAMMA VAN EISEN	89
13.2	CHECKLIST CLOUD UC	96
13.3	CHECKLIST CLOUD SLA	99
13.4	CHECKLIST CLOUD DFA.....	104
13.5	CHECKLIST CLOUD DAP	105
13.6	CHECKLIST CLOUD ESS.....	109
13.7	CHECKLIST CLOUD ISS.....	109
	BIJLAGEN.....	111
	BIJLAGE A, LITERATUURLIJST	113
	BIJLAGE B, BEGRIPPENLIJST	115
	BIJLAGE C, AFKORTINGEN.....	125
	BIJLAGE D, ITIL BEGRIPPEN	127
	BIJLAGE E, VERTAALDE ITIL BEGRIPPEN	141
	BIJLAGE F, ITIL AFKORTINGEN.....	145
	BIJLAGE G, WEBSITES	147
	BIJLAGE H, INDEX	149

Figuren

FIGUUR 2-1, CLOUD PATTERNS.	6
FIGUUR 2-2, CLOUD OUTSOURCING, BRON: CLOUD SOURCING LEVELS – CLATEWAY® (2013).	9
FIGUUR 2-3, BEDRIJVEN IN DE CLOUD.	10
FIGUUR 3-1, CLOUD SERVICEMODEL.	11
FIGUUR 3-2, BROKER CLOUD SERVICEMODEL.	12
FIGUUR 4-1, ONDERTEKENING VAN HET USA PATRIOT ACT DOOR GEORGE W. BUSH – BRON: [WIKI].	13
FIGUUR 5-1, SERVICE LEVEL MANAGEMENT DOCUMENTEN – BRON: [BEST 2009].	19
FIGUUR 5-2, PRIVATE CLOUD SERVICEMODEL.	20
FIGUUR 5-3, PUBLIEKE CLOUD SERVICEMODEL.	21
FIGUUR 5-4, HYBRIDE CLOUD SERVICEMODEL.	21
FIGUUR 5-5, BROKER CLOUD SERVICEMODEL.	22
FIGUUR 5-6, PRIVATE CLOUD SERVICEMODEL DOCUMENTEN.	22
FIGUUR 5-7, PUBLIEKE CLOUD SERVICEMODEL DOCUMENTEN.	23
FIGUUR 5-8, HYBRIDE CLOUD SERVICEMODEL DOCUMENTEN.	24
FIGUUR 5-9, BROKER CLOUD SERVICEMODEL DOCUMENTEN.	25
FIGUUR 6-1, FASEN VAN ONBESCHIKBAARHEID.	30
FIGUUR 6-2, BEVEILIGINGSEISEN.	32
FIGUUR 6-3, SABSA BUSINESS ATTRIBUTES – BRON: [SABSA 2005].	33
FIGUUR 6-4, ISO 9126-KWALITEITSATTRIBUTEN.	34
FIGUUR 6-5, RISICOBEHEERSING.	38
FIGUUR 9-1, SERVICE ASSETS.	59
FIGUUR 9-2, BEHEERDOMEINEN.	61
FIGUUR 9-3, PROCESSEN PER BEHEERDOMEIN.	62
FIGUUR 9-4, PROCEDUREDEMARCATIE.	63
FIGUUR 10-1, MONITORLAGENMODEL - BRON: [BEST 2006].	66
FIGUUR 10-2, SERVICEDESK MONITORARCHITECTUUR – BRON: [ITINFRA 2010-3].	69
FIGUUR 10-3, COMPONENT BASED MONITORARCHITECTUUR – BRON: [ITINFRA 2010-3].	71
FIGUUR 10-4, EUX-MONITORARCHITECTUUR – BRON: [IT INFRA 2010-3].	74
FIGUUR 10-5, RUM-MONITORARCHITECTUUR – BRON: [ITINFRA 2010-3].	75
FIGUUR 11-1, GSA STAPPENPLAN – BRON: [BEST 2009].	81

Tabellen

TABEL 6-1, VERTALING VAN ISO 9126 TERMEN.	35
TABEL 6-2, FUNCTIONELE KWALITEITSATTRIBUTEN.	36
TABEL 6-3, TECHNISCHE KWALITEITSATTRIBUTEN.	37
TABEL 6-4, IT INFRASTRUCTUUR KWALITEITSATTRIBUTEN.	38
TABEL 6-5, EXPLOITATIEKWALITEITSATTRIBUTEN.	38
TABEL 10-1, MONITORFUNCTIES.	68
TABEL 10-2, PRODUCTGROEPEN.	68
TABEL 10-3, CONTROLEMATRIX – BRON: [ITINFRA 2010-4].....	77
TABEL 10-4, VOOR- EN NADELEN PER MONITOROPLOSSING – BRON: [ITINFRA 2010-3].	79
TABEL 10-5, KARAKTERISTIEKE METINGEN.....	79
TABEL 13-1, PROGRAMMA VAN EISEN	96
TABEL 13-2, CHECKLIST CLOUD UC.....	99
TABEL 13-3, CHECKLIST CLOUD SLA	104
TABEL 13-4, CHECKLIST CLOUD DFA	105
TABEL 13-5, CHECKLIST CLOUD DAP	108
TABEL 13-6, CHECKLIST CLOUD ESS	109
TABEL 13-7, CHECKLIST CLOUD ISS.....	110

Bijlagen

BIJLAGE A, LITERATUURLIJST	113
BIJLAGE B, BEGRIPPENLIJST	115
BIJLAGE C, AFKORTINGEN	125
BIJLAGE D, ITIL BEGRIPPEN	127
BIJLAGE E, VERTAALDE ITIL BEGRIPPEN	141
BIJLAGE F, ITIL AFKORTINGEN	145
BIJLAGE G, WEBSITES	147
BIJLAGE H, INDEX	149

Tips

T-01	Uitleg tip-icon	3
T-02	Verkrijg inzicht in de toegang tot data door justitie en veiligheidsdiensten	14
T-03	Analyseer de risico's van het eventueel opvragen van gegevens door derden	14
T-04	Geef instructies aan gebruikers over het gebruik van gegevens in de cloud	14
T-05	Spreek een realistische exit-strategie af	14
T-06	Bepaal de gebruikerskarakteristieken van de af te nemen cloud services	29
T-07	Neem in het SLA-doel op wat beoogd wordt met de samenwerking	48
T-08	Definieer alle specifieke termen in de servicecatalogus	49
T-09	Hanteer een rangorderegeling bij het verwijzen naar documenten	55
T-10	Stel per support proces requirements vast en hanteer deze in de TPA	85

Valkuilen

V-01	Uitleg valkuil-icon	3
V-02	Er is geen rekening gehouden met de SOX-wetgeving	14
V-03	SLA's zijn niet underpinned door OLA's en / of UC's	19
V-04	De ESS documenten zijn niet bewaard voor de volgende SLA-ronde	19
V-05	De prijsafspraken houden geen rekening met een krimp van het servicevolume ..	43
V-06	Het doel van de SLA heeft geen effect op de inhoud van de SLA	49
V-07	Er is geen bewuste keuze gemaakt tussen inspannings- of resultaatverplichting ..	50
V-08	Niet alle omgevingen die in de SLA benoemd worden zijn goed gedefinieerd	51
V-09	De monitorfunctionaliteit is te beperkt om de SLA-normen goed te meten	77

Afraders

A-01	Uitleg afrader-icon	3
A-02	Laat de risicoanalyse niet over aan de cloud service provider	3
A-03	Verricht zelf de EUX-monitorvoorziening of laat het door een derde partij doen ...	75
A-04	Verricht zelf de RUM-monitorvoorziening of laat het door een derde partij doen ..	76

Ten geleide

In dit boek nemen Bart de Best en Pascal Huijbers het concept cloud SLA onder de loep. Dit concept heeft specifieke gevolgen voor de beheerinrichting en de afspraken die daarvoor nodig zijn. Vooral de 'ongrijpbaarheid' is punt van aandacht. De gebruiker weet immers niet meer waar zijn / haar software draait en waar de data fysiek is opgeslagen. De kwaliteit en de gewenste functionaliteit, dient echter wel geborgd te worden. Maar hoe dat precies te regelen is een uitdaging. Dit boek helpt bij het doorgronden van de problematieken die een cloud SLA met zich meebrengt.

Terminologieën als BPaaS, SaaS, PaaS en IaaS worden hierbij toegelicht om de diverse mogelijkheden op cloud SLA gebied te verduidelijken en hiermee een totale serviceverlening te kunnen opbouwen. Daarnaast is het beheersen van risico's die het cloud concept met zich mee brengt een belangrijk aandachtspunt. Vooral informatiebeveiliging is hierbij van belang om expliciet te onderkennen op de kwaliteitsgebieden beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid. De gehele contractuele vastlegging van de serviceverlening wordt eveneens uitvoerig belicht. Daarbij worden de diverse aspecten nader geaccentueerd om tot evenwichtige afspraken te komen die het gehele concept borgen.

Al met al een compleet, diepgaand boek, waarin de auteurs tot in detail het concept cloud SLA uitwerken. Een belangrijk naslagwerk voor eenieder die met cloud in aanraking is, komt, of gaat komen.

Dr. Louis van Hemmen – BitAll b.v.

Voorwoord

Steeds vaker worden interne ICT-services vervangen door cloud services. Bij de traditionele ICT-services bepaalden organisaties zelf uit welke componenten een service werd opgebouwd. Ook waren organisaties zelf verantwoordelijk voor het bepalen van de functionaliteit en kwaliteit van deze services. Met de komst van cloud services is daar een sterke verandering in gekomen. De opbouw van cloud services is vaak slechts deels of zelfs helemaal niet bekend bij de afnemer. Daarnaast is de functionaliteit en kwaliteit van een cloud service vaak slechts in beperkte mate door de afnemende organisatie zelf aan te passen.

Dit weerhoudt organisaties er niet van om toch overstag te gaan en cloud services af te nemen. De grootste toename doet zich voor op het gebied van de zogenaamde 'commodities'. Dit zijn services die sterk te standaardiseren zijn, zoals kantoorautomatisering services en infrastructuur services. Maar ook is het mogelijk de services die sterker verweven zijn met de bedrijfsprocessen zoals Customer Relationship Management (CRM) services en financiële services af te nemen.

Een belangrijke vraag bij het afnemen van services in de cloud is welke afspraken er gemaakt moeten worden. Natuurlijk moeten daarvoor functionele en kwaliteit requirements worden bepaald zoals dat ook voor de traditionele ICT-services het geval is. In het SLA boek [Best 2013] is dit uitgebreid behandeld. De vraag die voor cloud SLA's rest is: Wat is er nu zo bijzonder aan cloud services en wat betekent dit voor de inhoud van de SLA? Dit boek geeft een antwoord op die vraag door een overzicht te geven van belangrijke risico's. Voor elk risico moet de afnemer van een cloud service bepalen of het risico van toepassing is of niet. Indien van toepassing, dan moet gekozen worden om het risico wel of niet te beheersen. Voor de te beheersen risico's zijn in dit boek tegenmaatregelen gedefinieerd. Dit boek is daarmee een belangrijk hulpmiddel bij het opstellen en beheren van een cloud SLA.

Hierbij danken wij de volgende personen van harte voor hun inspiratie en bijdrage aan dit boek en de fijne samenwerking!

• N. (Niels) Ammerlaan	Gateway to Knowledge
• E. (Eric) Coenders	IanusWeb
• Drs. A. (Alexander) Dortland	InnoVision
• F. (Frederik) van Eeden MIM MBA RI	Erik van Eeden
• J.A.E. (Jane) ten Have	APG-AM
• Dr. L.J.G.T. (Louis) van Hemmen	BitAll b.v.
• R. (Rob) Haman	Inter IKEA Systems B.V.
• Drs. Ing. P. (Peter) de Jong	IT Management Group
• Ing. V.T.J (Vince) Mathu	WCC Smart Search & Match
• H. (Henk) Kamps	T-Systems
• T. (Theo) Knipping	Belastingdienst (B/CIE)
• P. (Peter) Lenaerts	T-Systems Nederland B.V.
• Ir. R. (Riccardo) Oosterbaan	Berckeloo Consulting
• F.J. (Fred) Ros RE RA	Auditdienst Rijk, Ministerie van Financiën
• E. (Esther) Terpstra	Gemeente Groningen
• W. (Willem) Tibosch	BlinkLane Consulting
• R.S. (René) Tiggeloven	Unilever
• F. (Friso) Trines	IT service management consultant
• W. (Wijnand) Westerveld	IT Infra
• A.R. (Reinand) van der Woerd	Academisch Medisch Centrum
• D. (Dennis) Zorgdrager	SNSReaal

Wij wensen u veel succes toe met het opstellen van SLA's voor cloud services. Mocht u vragen of opmerkingen hebben, aarzel dan vooral niet om contact met ons op te nemen. Er is veel tijd besteed om dit boek zo compleet en consistent mogelijk te maken. Mocht u toch tekortkomingen aantreffen, dan zouden wij het op prijsstellen als u ons daarvan in kennis stelt, dan kunnen deze zaken in de volgende uitgave verwerkt worden. Aan eventuele fouten en / of tekortkomingen in deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend.

Bart de Best (bartb@dbmetrics.nl), Zoetermeer.
Pascal Huijbers (phuijbers@cloudplaats.com), Zeewolde.

1 Inleiding

Leeswijzer:

De eerste paragraaf van dit hoofdstuk geeft de achtergrond van dit boek weer (1.1). Daarna worden de doelstelling (1.2) en de doelgroep (1.3) benoemd. Paragraaf 1.4 bespreekt de structuur en de inhoud van het boek door per hoofdstuk in het kort aan te geven wat wordt behandeld. Dit hoofdstuk sluit af met een leeswijzer (1.5).

1.1 Achtergrond

Het doel van een SLA is het maken van afspraken tussen klant en leverancier over de te leveren ICT-services in termen van functionaliteit, kwaliteit, kwantiteit en kosten. Hierbij dient rekening te worden gehouden met voortdurend veranderende business behoeften welke ondersteund worden door veranderende technologieën [Niessen 1997].

Een SLA is een product van het beheerproces service level management. Over beheerprocessen en het service level management proces daarbinnen zijn al vele publicaties verschenen. In het algemeen worden er echter niet of nauwelijks handvatten gegeven voor het opstellen van een SLA voor cloud services. Daarom is dit boek specifiek gericht op dit aspect.

1.2 Doelstelling

De primaire doelstelling van dit boek is het bieden van een gereedschapskist om SLA's voor cloud services op te stellen en te onderhouden. Het boek is ook bedoeld als naslagwerk voor iedereen die met cloud SLA's te maken heeft.

1.3 Doelgroep

Dit boek is primair gericht op service level managers van zowel informatie management, applicatie management als infrastructuur management. Zij zijn namelijk verantwoordelijk voor de gehele levenscyclus van de SLA. Secundair richt dit boek zich op de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de inrichting van beheerprocessen, zoals service managers, proces-eigenaren en procesmanagers. Uiteraard is dit boek ook geschikt voor degene die als klant cloud services afneemt en daar een SLA over wil afspreken.

Een belangrijke doelgroep die hierbij niet uit het oog moet worden verloren zijn de auditors. Dit boek biedt niet alleen een checklist voor cloud SLA's maar benoemt tevens een aantal auditkaders.

1.4 Structuur

Dit boek is opgebouwd uit dertien hoofdstukken, te weten:

- Hoofdstuk 1 Inleiding;
- Hoofdstuk 2 Cloud gedefinieerd;
- Hoofdstuk 3 Cloud service broker;
- Hoofdstuk 4 Cloud contract-aspecten;
- Hoofdstuk 5 Cloud service documenten;
- Hoofdstuk 6 Cloud service design;
- Hoofdstuk 7 Cloud risico's;
- Hoofdstuk 8 Cloud SLA's;
- Hoofdstuk 9 Cloud governance;
- Hoofdstuk 10 Cloud SLA-metingen;
- Hoofdstuk 11 Cloud changes en projecten;
- Hoofdstuk 12 Cloud support en onderhoud;
- Hoofdstuk 13 Cloud SLA-checklist.

Hoofdstuk 1 Introductie

Dit hoofdstuk.

Hoofdstuk 2 Cloud gedefinieerd

Het begrip cloud is niet eenduidig gedefinieerd. Dit hoofdstuk geeft een definitie als basis voor de bespreking van de cloud SLA.

Hoofdstuk 3 Cloud service broker

Veel klanten willen steeds meer services gaan afnemen in de cloud. Het onderling afstemmen van de cloud services en het beheer van de contracten wordt hierbij vaak uitbesteed aan een cloud makelaar, ook wel cloud service broker genaamd. Dit hoofdstuk bespreekt de rol die verwacht mag worden van deze makelaar.

Hoofdstuk 4 Cloud contract-aspecten

Naast SLA-afspraken zijn er natuurlijk ook contractuele aspecten waarop gelet dient te worden. Voordat op de cloud SLA wordt ingegaan geeft dit hoofdstuk eerst een uitleg over de belangrijkste contractuele aspecten.

Hoofdstuk 5 Cloud service documenten

Een SLA is de basis voor de afspraken over een cloud service. Er zijn echter meer documenten te onderkennen die elk een eigen toegevoegde waarde hebben. Dit hoofdstuk beschrijft deze documenten en de onderlinge relatie.

Hoofdstuk 6 Cloud service design

Een service die wordt afgesproken wordt normaliter in een service design beschreven. Dit hoofdstuk beschrijft de attributen van een service design en geeft per attribuut aan hoe hier in geval van een cloud SLA mee om te gaan.

Hoofdstuk 7 Cloud risico's

Een cloud SLA wijkt op een aantal aspecten af van een reguliere SLA. De enige manier om deze afwijkingen inzichtelijk te krijgen is om de risico's ten aanzien van de cloud service-verlening in kaart te brengen. De tegenmaatregelen van de risico's vormen de basis van de cloud SLA.

Hoofdstuk 8 Cloud SLA

Op basis van de in hoofdstuk 7 onderkende risico's geeft dit hoofdstuk een invulling van de cloud SLA.

Hoofdstuk 9 Cloud governance

Sturing geven aan de SLA werkt bij cloud SLA's anders dan bij reguliere SLA's. Dit hoofdstuk beschrijft de belangrijkste aandachtsgebieden.

Hoofdstuk 10 Cloud SLA-metingen

Er zijn diverse vormen om SLA's te monitoren. Dit hoofdstuk geeft een korte beschrijving per monitorvorm en beschrijft welke beperkingen gelden voor de monitoring van de cloud services.

Hoofdstuk 11 Cloud changes en projecten

Het wijzigingen en projectmatig voortbrengen van services werkt bij cloud services anders dan bij reguliere services. Dit hoofdstuk geeft handige tips en trucs om hier mee om te gaan.

Hoofdstuk 12 Cloud support en onderhoud

Het maken van afspraken over support en onderhoud in cloud SLA's vereist extra aandacht.

Hoofdstuk 13 Cloud SLA-checklist

Dit hoofdstuk geeft een checklist om een cloud SLA te controleren op compleetheid.

Bijlagen

In bijlage A is een literatuurlijst opgenomen. De belangrijkste begrippen zijn opgenomen in bijlage B. De afkortingen zijn opgenomen in bijlage C. Omdat veel ITIL termen zijn gebruikt in dit boek is in bijlage D een ITIL begrippenlijst opgenomen. In dit boek worden ook Engelse ITIL termen gebruikt om de leesbaarheid te vergroten. In bijlage E is een vertaallijst opgenomen waarin de vertaling van deze ITIL termen is opgenomen. De specifieke ITIL afkortingen zijn opgenomen in bijlage F. Relevante websites zijn te vinden in bijlage G. Een uitgebreide index is opgenomen in bijlage H.

1.5 Leeswijzer

Afkortingen

Er is naar gestreefd om het aantal afkortingen in dit boek beperkt te houden. Termen die steeds weer terugkomen zijn echter wel afgekort, om de leesbaarheid te bevorderen.

Daarnaast zijn gangbare afkortingen gehanteerd, maar deze zijn bij het eerste gebruik voluit geschreven. In de bijlagen B en C is een uitleg van alle begrippen en afkortingen opgenomen.

Referenties

Dit boek bestaat uit dertien hoofdstukken. Referenties naar figuren en tabellen zijn in de tekst met **blauwe** letter weergegeven.

Leesvolgorde

De hoofdstukken zijn afzonderlijk te lezen. Voor een goede begripsvorming van het opstellen en toepassen van SLA's is het belangrijk om hoofdstuk twee door te lezen.

Perspectief

Er zijn diverse belangengroepen bij een cloud SLA te onderkennen. Elke belangengroep kijkt vanuit een eigen perspectief naar de cloud SLA. De belangrijkste belangengroepen zijn de gebruikersorganisaties, de beheerorganisaties en de cloud service providers. Voor de leesbaarheid is dit boek geschreven vanuit het gezichtspunt van de interne service provider (informatie management, applicatie management en infrastructuur management), omdat deze de brug vormt tussen de gebruikersorganisatie en cloud service providers.

Modelkeuze

Er zijn diverse beheermodellen op de markt die het service level management proces beschrijven, elke vanuit een eigen perspectief. In dit boek wordt uitgegaan van ITIL v3.

Termen

Waar in dit boek over services en producten wordt gesproken worden ICT-services en ICT-producten bedoeld, tenzij anders aangegeven. Voor het leesgemak wordt onder het begrip serviceverlening tevens het leveren van producten verstaan. In bijlagen B zijn de specifieke begrippen opgenomen die in dit boek zijn gebruikt. In bijlage C zijn de afkortingen opgenomen. Omdat in dit boek veel ITIL termen zijn gebruikt, is in bijlage D een overzicht gegeven van deze termen plus uitleg. In bijlage E is een Nederlandse vertaling opgenomen van deze ITIL termen en in bijlage F zijn de ITIL afkortingen opgenomen.

Voor de leesbaarheid zijn sommige woorden opzettelijk niet samengevoegd zoals service level management. Hierdoor is het taalgebruik niet overal even consistent. Het taalgebruik per term is wel consistent gehouden.

Voor de term 'cloud service leverancier' is in dit boek zoveel mogelijk 'cloud service provider' gehanteerd.

Definities

Sommige definities van termen zijn opgenomen in blauwe kaders. Deze termen zijn ook opgenomen in begrippenlijst van bijlage B.

Tips

T-01

In het boek is op een aantal plaatsen links van de tekst een lampje geplaatst. Dit symbool geeft aan dat de betreffende paragraaf een belangrijke tip bevat. Deze icons zijn voorzien van een uniek nummer met als formaat: <T-00>.

V-01

Er zijn behoorlijk wat valkuilen die bij het opstellen en beheren van cloud SLA's moeten worden vermeden. De waarschuwingen zijn met een waarschuwingsbord zijn gemarkeerd. Deze icons zijn voorzien van een uniek nummer met als formaat: <V-00>.

A-01

Behalve aanbevelingen bevat dit boek ook een aantal aspecten die afgeraden worden. Deze icons zijn voorzien van een uniek nummer met als formaat: <A-00>.

Bijlage H, Index

A

aanbesteding · 43, 105
 aanbeveling · 14, 76
 aanbod · 52
 aanmeldingsprocedure · 56
 aanpasbaarheid · 35, 36, 37
 aanschafwaarde · 128
 aansluitingsprobleem · 46
 aansprakelijk · 13, 43, 54, 55, 56, 57, 97, 98, 137
 aansprakelijkstelling · 56, 57, 98
 aantrekkelijkheid · 35, 36
 aanvraagtijd · 101
 aardbeving · 53
 acceptatie

- criterium · 31, 82, 83, 113, 115, 119
- datum · 56
- omgeving · 51, 76
- procedure · 54, 56, 97
- rapportage · 56
- test · 29, 44, 45, 46, 56, 83, 87, 97

 access · 5, 117
 account · 6, 45, 75
 account manager · 27
 accuraat · 122, 130
 accuraatheid · 35, 36
 ACID · 44, 98, 125
 actieve agent · 71, 74
 actualiteit · 107
 adaptief · 43, 105
 advocaat · 43
 afbreukrisico · 43
 afhandelingstijd · 94
 afnemer · 54, 133
 afschrijving · 128
 agent · 73
 alert · 73, 74
 alert rule · 76
 alignment · 117
 Amerikaanse Patriot Act · 13, 115
 analyse · 17, 37, 57
 analyseerbaarheid · 35, 37
 analyse-informatie · 70
 analysetechniek · 119
 API · 125
 API-toegang · 91
 applicatie · 6, 7, 10, 12, 28, 41, 45, 60, 68, 70, 73, 78, 82, 86, 97, 107, 116, 117, 118, 120, 123, 128, 129, 130, 131, 137, 139

- aspecten · 6
- asset · 60
- beheer · 94, 113, 115
- beheerder · 67
- bouwsteen · 82
- code · 67
- communicatie · 120

- component · 68, 71, 78, 79, 121
- event · 66
- functie · 79
- interface · 67, 70
- interface monitoring · 67
- laag · 110
- log · 66, 78
- management · 113
- module · 79, 134
- monitoring · 67
- niveau · 67
- programmatuur · 115
- server · 66
- service · 66, 72, 82
- wijziging · 79

 Application Programming Interface · Zie API
 Application Services Library · Zie ASL
 arbitrage · 43
 architect · 52, 82, 116, 130
 architectuur · 44, 113, 116, 122

- benadering · 81
- model · 116, 117, 122
- ontwerp · 116
- principe · 116, 117, 122
- raamwerk · 116
- standaard · 116

 arrondissement · 57
 ASL · 113
 asset · 60, 128, 136
 Atomicity, Consistency, Isolation, Durability · Zie ACID
 attitude · 119
 audit · 28, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 53, 72, 83, 85, 90, 98, 104, 121, 127
 auditor · 1
 audittrail · 33
 authenticatie · 12, 46
 authenticatie service · 60
 authenticatievoorziening · 92
 authenticeren · 8
 authentiteit · 110
 autorisatie · 46, 60, 110, 128, 130, 136, 141
 autoriteit · 132
 availability management · 62, 122, 127
 availability prestatie-indicator · 102

B

back tracing · 74
 backdoor · 45
 back-office · 116
 back-tracen · 74
 back-up · 6, 14, 44, 98
 back-up en recovery · 90
 back-up monitoring · 131
 back-up procedure · 94
 backwards · 92

- Balanced ScoreCard · Zie BSC
- baseline · 76
- basis
  - beveiligingsniveau · 127
  - configuratie · 130
  - functionaliteit · 8
  - niveau · 132
- batch · 44
- batchgewijs · 31
- batchverwerking · 35, 38, 50, 70, 131
- BEA · 113
- bedienbaarheid · 35
- bedrijf · 10, 13, 110, 118, 128
- bedrijfs
  - beleid · 117, 119
  - continuïteit · 128
  - data · 102
  - doelstelling · 116
  - domein · 116
  - gegevens · 119
  - informatie · 85
  - kritische · 54
  - onderdeel · 13, 115
  - proces · XIII, 6, 7, 17, 23, 32, 34, 49, 50, 60, 67, 72, 77, 82, 86, 115, 116, 117, 120, 123, 130, 132
  - procesdoel · 67
  - procesmonitoring · 67
  - resultaat · 138
  - strategie · 117
  - telecommunicatie · 14
  - zekerheid · 35
- begrijpbaarheid · 35
- begrijpelijkheid · 35, 36
- begrippenkader · 47, 49, 55, 100
- begrippenlijst · 3, 55, 96, 115
- beheer · 113
  - afdeling · 138
  - architect · 117
  - architectuur · 113
  - baarheid · 35, 37, 56, 117
  - domein · 51, 61, 62, 116, 120, 122
  - eis · 34
  - inspanning · 49
  - kader · 117
  - kosten · 136
  - middel · 116, 117, 121
  - model · 3
  - organisatie · 3, 19, 20, 21, 34, 61, 77, 115, 116, 117, 122, 124, 127, 131
  - partij · 72, 119
  - procedure · 115, 117
  - proces · 1, 18, 33, 34, 51, 61, 62, 69, 85, 106, 108, 115, 117, 120, 122, 123, 124
  - procesinrichting · 115, 117
  - procesontwerp · 115
  - product · 120
  - protocol · 66, 109
  - requirement · 113, 115, 117, 122
  - taak · 69, 107
- beheren onder architectuur · 65
- behelpzaamheid · 35, 36
- belangengroep · 3
- belanghebbende · 37, 120
- bereikbaarheid · 71
- beroepsfout · 56
- beschikbaarheid · XI, 6, 29, 32, 35, 37, 54, 67, 69, 70, 71, 72, 75, 76, 78, 79, 86, 101, 127, 134, 136
- beschikbaarheidsmatrix · 130
- beschikbaarheidsnorm · 29, 51
- bestendigheid · 35
- best-of-breed · 72
- besturing · 41, 51, 60, 108, 119
- besturings
  - behoefte · 34
  - gegevens · 102
  - model · 59, 116
  - systeem · 72
  - view · 51
- betaaloptie · 95
- betaaltermijn · 54, 55, 56
- betalingsmechanisme · 12
- betalingsregel · 97
- betalingsverkeer · 28
- betrouwbaarheid · 127
- beveiligbaarheid · 35
- beveiligen · 76
- beveiliging · 29, 32, 34, 35, 36, 39, 46, 55, 56, 57, 62, 72, 75, 78, 86, 95, 96, 98, 109, 122, 127, 132
- beveiligings
  - activiteit · 127
  - afspraak · 57
  - baseline · 127
  - behoefte · 127
  - beleid · 95, 127, 128
  - eis · 32, 132
  - incident · 87, 108, 127
  - lek · 101
  - maatregel · 32, 34, 110, 129, 133
  - niveau · 34, 127
  - paragraaf · 128
  - plan · 109
  - procedure · 57, 95
  - proces · 87
  - richtlijn · 95
  - risico · 34, 46, 86
- bezittingen · 128
- bezittingenbeheer · 128
- billijkheid · 53
- BiSL · 32, 33, 113, 125
- BIV · 32, 44
  - classificatie · 46
  - codering · 32, 33, 34
  - eis · 32, 109
  - norm · 33
- boete · 57
- bonus-malus · 54, 55, 97, 105
- bonus-malusregeling · 56, 94
- bouwsteen · 82
- BPaaS · 5, 6, 7, 9, 117, 118, 125
- broker · 24, 25, 28, 29, 45
- broker cloud service · 118
- broker service · 109

broker servicemodel · 5, 20, 22
 BSC · 34, 60, 101, 116, 125, 147
 BTW · 54, 56, 97
 BTW-percentage · 57
 budgetperiode · 49
 budgettering · 128
 built-in · 65
 built-in monitoring · 67, 68, 70, 71, 121
 business · 17, 34, 49, 60, 117, 119, 127

- activiteit · 29, 50, 134
- alignment · 60
- architectuur · 122
- attribute · 34
- behoefte · 1, 19
- case · 49
- continuity management · 128
- data · 43, 44, 98
- doel · 60
- domein · 122
- eis · 44
- intelligence functie · 75
- karakteristiek · 29
- model · 12, 89
- norm · 77
- proces · 60
- rule · 28, 44, 57, 107
- service · 17, 76
- service management · 72
- strategie · 117
- support desk · 129
- transactie · 73, 76, 78, 79
- unit · 37, 128

 Business Information Services Library · Zie BiSL
 Business Process as a Service · Zie BPaaS

C

calamiteit · 31, 52, 90, 91, 94, 106, 128
 calamiteitenbeheersing · 128
 call · 51, 129, 132, 133, 136
 capability · 59, 60, 128, 130, 137
 capaciteit · 8, 29, 31, 37, 72, 78, 101, 128, 139
 capaciteits

- database · 128
- plan · 128
- planning · 128
- verbruik · 102

 capacity management · 62, 72, 122, 128, 133, 139
 categorie · 53, 128, 129, 130, 141
 cederen · 41
 CFIA · 71, 119, 130, 145
 change · 51, 52, 57, 79, 81, 82, 108, 129, 131, 135

- categorie · 128, 129
- classificatie · 129
- kalender · 129, 132
- management · 82, 123, 129
- request · 129

 check · 73, 77

checklist · 1, 2, 34, 41

- cloud DAP · 108
- cloud DFA · 105
- cloud ESS · 109
- cloud ISS · 110
- cloud SLA · 104

 checkpunt · 96, 97, 98
 CI · 60, 120, 128, 130, 136, 145

- attribuut · 120
- informatie · 120
- naam · 120
- nummer · 120
- type · 120

 classificatie · 9, 129
 classificatiemodel · 34
 classificeren · 5, 41, 44, 85, 139, 172
 Clateway · 9
 clause · 44, 50
 client · 79, 121
 clientprogrammatuur · 7, 123
 cloud · XIII, 5, 9

- aanbieder · 14
- aggregator · 9
- applicatie · 74
- classificatie · 9
- computing · 5, 12, 14, 117
- concept · XI
- data · 14
- definitie · 5
- faciliteit · 12
- kosten · 12
- makelaar · 2
- management · 10, 118
- markt · 5, 9, 10
- marktplaats · 9, 10, 118
- migratie · 12
- omgeving · 23
- oplossing · 12, 23, 57
- pattern · 6, 9, 12, 47, 51
- platform · 9, 10
- risico · 41
- risicobeheersing · 38
- server · 7, 119
- service · XIII, 5, 6, 13, 17, 18
- service broker · 1, 2, 9, 11, 12, 30, 42, 51, 75
- service broker platform · 10, 118
- service design · 27
- service document · 17
- service patronen · 118
- service provider · 3, 5, 7, 18, 20, 31, 52
- servicemodel · 7, 11, 20, 21, 118
- serviceverlening · 18, 48
- SLA · XI, XIII, 1, 3, 28, 30, 47, 62, 83, 85, 86, 87
- SLA-checklist · 89
- SLA-kwaliteitsaspect · 34
- SLA-overwegingen · 73
- sourcing levels · 9
- support · 85

 Cloud Service Broker · Zie CSB
 CMDB · 72, 130, 139, 145

CMDB-audit · 127
 CMDB-detaileringsniveau · 130
 CMMI · 95, 125
 CMS · 125
 Common Of The Shelf · Zie COTS
 communicatie · 48, 102, 106

- lijn · 52, 106, 122, 123
- middel · 122, 137
- schema · 52
- service · 72

 communicatieve vaardigheden · 134, 136
 communiceren · 36
 compatibiliteit · 31, 56, 92
 competentie · 119
 competentieprofiel · 122
 compleetheid · 2, 35, 45
 compleetheidstoets · 107
 compliance · 35, 36
 compliancy · 54
 component · 28, 65, 66, 71, 73, 116, 132, 139
 component based monitoring · 68, 71, 77, 121
 Component Failure Impact Analysis · Zie CFIA
 component monitoring · 30, 73
 componentmeting · 30, 76
 computer · 5, 7, 117, 123, 133
 computerruimte · 72
 concurrent · 6, 31, 89
 concurrent gebruikers · 82
 concurrentiepositie · 49
 conditie · 14, 44, 48, 53, 57, 93, 101, 105
 configuratie · 92, 130
 configuratie-informatie · 71
 configuratie-inspanning · 72
 Configuration Item · Zie CI
 configuration management · 123
 Configuration Management DataBase · Zie CMDB
 conformance · 37
 contact · 139
 contactpersoon · 10, 48, 52, 89, 106, 118
 Content Management Systeem · Zie CMS
 continuïteit · 29, 31, 32, 54, 127
 contract · 2, 13, 18, 22, 23, 25, 31, 41, 42, 43, 44, 49, 53, 54, 55, 56, 57, 93, 96, 98, 104, 118, 132, 134

- aspect · 1
- beëindiging · 57
- breuk · 43
- documenten · 106
- duur · 5
- ondertekening · 93
- periode · 90, 95

 contractering · 83
 contractuele

- afspraak · 50
- aspecten · 2
- risico · 41
- vastlegging · XI
- verplichting · 53

 controlematrix · 77

controller · 113
 conventie · 36
 copyright · 48, 53, 54
 correctie procedure · 39
 corrigeerbaarheid · 35
 cost plus · 130, 135
 COTS · 125
 COTS-applicatie · 70
 COTS-product · 70
 CPU · 66, 125
 CPU-belasting · 72, 79
 Create Read Update Delete · Zie CRUD
 CRM · 45, 125
 CRM-service · XIII
 CRUD · 125
 CRUD-analyse · 34
 CSB · 11, 12, 118, 125
 customer asset · 130
 customer outcome · 130
 Customer Relationship Management · Zie CRM

D

DAP · 17, 18, 19, 22, 27, 28, 41, 44, 45, 46, 49, 50, 52, 62, 83, 85, 103, 105, 106, 125

- demarcatieplaat · 85
- procedure · 18, 19
- wijzigingenformulier · 106
- wijzigingsprocedure · 106

 DAP wijzigingsprocedure · 106
 data · 91

- beheertaak · 44
- centra · 13
- eigenaarschap · 43, 98
- encryptie · 87, 108
- export · 44, 101, 107
- gebruik · 98
- hersteltijd · 29
- integriteit · 98
- laag · 110
- migratie · 92
- overdracht · 42
- processing · 44
- scrambling · 87, 108
- stroom · 45, 101, 107, 120
- type · 98
- verlies · 30, 31, 56, 90, 91

 datatype · 98
 DDOS · 95, 125
 deelarchitectuur · 116
 Definitive Hardware Store · Zie DHS
 degradatiemogelijkheid · 35
 degradeerbaarheid · 35, 38
 dekkingsgraad · 73
 demand / supply · 113
 DeMilitarized Zone · Zie DMZ
 Denial Of Service · Zie DOS
 Department of Technology Services · Zie DTS
 detecteren · 102

detectie · 39, 70, 78
 detectieprocedure · 39
 detectietijd · 29, 30, 70
 DFA · 19, 42, 43, 50, 56, 104, 125
 DHS · 31, 130, 145
 diagnose · 56, 136
 diagnosetijd · 29, 30
 Disaster Recovery Plan · Zie DRP
 disaster recovery test · 31
 diskcapaciteit · 74
 dispuutregels · 106
 Distributed Denial-Of-Service · Zie DDOS
 DMZ · 125
 DMZ-domein · 67
 doelgroep · 89
 domein · 62, 67, 96, 100, 116, 119, 120, 128
 domeineigenaar · 119
 domiciliekeuze · 57
 doorbelasten · 131
 doorbelastingsstrategie · 43
 doorlooptijd · 51, 70, 73, 79, 131
 DOS · 125
 Dossier Afspraken en Procedures · Zie DAP
 Dossier Financiële Afspraken · 125, Zie DFA
 DRP · 44, 45, 101, 107, 125
 DSS · 45, 104, 125
 DSS-audit · 104
 duidelijkheid · 35, 36

E

E2E · 30, 31, 73, 77, 125, 145
 E2E-meting · 30
 E2E-monitoring · 30, 67, 76, 77
 E2E-verstoring · 73
 eenmanszaak · 89
 effectief · 59, 76, 120, 136
 effectiviteit · 14, 37, 49, 95, 98, 138
 efficiëntie · 31, 34, 35, 38, 49, 98
 eigenaar · 5, 27, 37, 82, 108, 117
 eigenaarschap · 43, 97, 98
 eigendomsrecht · 57, 98
 eindgebruiker · 5
 eindresultaat · 130, 137
 elapsed time · 31
 emergency committee · 145
 encryptie · 30, 91
 End User eXperience · Zie EUX
 End-To-End · Zie E2E
 error-handling · 44, 98
 error-log · 66
 escalatie · 52, 53, 57, 106, 131

- functionele · 132
- hiërarchie · 132
- lijnen · 106
- overleg · 48, 52, 103
- tijden · 102

 escrow · 42, 43
 escrow-bepaling · 42, 56
 escrow-regeling · 98
 ESS · 17, 19, 42, 109, 125

ETL · 125
 ETL-error · 44, 107
 ETL-exceptie · 44, 98
 EUX · 65, 68, 73, 77, 78, 121, 125

- back trace functionaliteit · 75
- functionaliteit · 74
- inrichting · 74
- monitorarchitectuur · 74
- monitoring · 68, 75
- monitorvoorziening · 75
- oplossing · 73, 74, 77

 event · 66, 71, 72, 73, 108, 131

- management · 131
- melding · 102
- meting · 79
- monitoring · 66, 72

 exclusief · 20, 23, 45, 118
 exclusiviteit · 44, 45, 57, 98, 109
 exclusiviteitseis · 110
 exit · 42, 92

- kosten · 5
- maatregel · 42
- procedure · 92
- regeling · 42
- strategie · 14, 42, 57, 93, 98
- strategieplan · 42, 98
- strategiestappen · 42
- voorwaarden · 86

 explicietheid · 35, 36
 exploitatie · 130, 131, 136, 138
 exploitatiekwaliteit · 38
 exploitatiekwaliteitsattribuut · 38
 exporteren · 28
 External Spec Sheet · 125, Zie ESS
 Extract Transform Load · Zie ETL
 extractie · 93

F

fabricageproces · 7
 facturering · 56
 factuur · 56, 133
 factuurgegevens · 56
 failliet · 56
 FAQ · 85, 125
 federatieve directory · 45, 46, 109
 financiële asset · 130
 firewall · 72
 firewall blokkade · 45
 firmware · 101
 FISAA · 14, 125
 fixed location · 133
 fixed-price · 28
 flexibel · 44, 46, 108
 flexibiliteit · 8, 60, 109
 Forbes · 11
 Foreign Intelligence and Surveillance
 Amendments Act · Zie FISAA
 forensisch onderzoek · 13, 115
 fout · 49, 79, 122

- beheersing · 132
- boodschap · 79

- melding · 78
- oorzaak · 37
- tolerantie · 35, 37

framework · 7, 113, 121
 fraude · 45
 fraude bestrijding · 109
 freeware tool · 74
 Frequently Asked Questions · Zie FAQ
 FTE · 122, 125
 full release · 132, 134, 136
 Full Time Equivalent · Zie FTE
 functioneel beheer · 120
 functionele requirement · 28

G

garanderen · 91
 garantie · 14, 54, 55, 56, 90, 91, 94, 97
 garantieperiode · 56
 garantieprocedure · 97
 gebrek · 42, 44, 45, 46, 56, 57, 77, 87, 99
 gebruiker · 36, 50, 74, 75, 76
 gebruikers

- actie · 76
- instructie · 14, 36
- interface · 79
- ondersteuning · 61
- organisatie · 3, 19, 20, 52, 61, 115, 127, 132
- perspectief · 67
- simulatie · 68
- transactie · 74, 75
- vereniging · 92
- voorwaarden · 6
- vragen · 138
- vriendelijkheid · 36
- wens · 36

 gebruiksvriendelijkheid · 35
 gebundelde uitgave · 134
 gedragspatroon · 102
 gegevens · 51

- bank · 115
- stroom · 14
- verlies · 56
- verzameling · 116, 124
- vordering · 14

 geheimhouding · 48, 53, 54, 55, 57, 98, 104
 geheimhoudingsplicht · 95, 96
 gemak · 35, 36
 Generieke & Specifieke Acceptatiecriteria · Zie GSA
 geografisch gebied · 90
 gereedschapskist · 1
 geschiktheid · 35, 36, 57
 geschil · 48, 53, 55, 57, 93, 99, 103
 geschillenbeslechting · 57
 geschillencommissie · 54, 103
 gevolgschade · 45, 56
 goedkeuren · 129
 governance · 41, 59, 60, 61
 governance organisatie · 41, 108

grens · 7, 91, 121, 128, 132
 grensconflict · 34
 groeistrategie · 89
 groenbeheer · 8
 GSA · 125
 GSA-stappenplan · 81, 82, 85

H

haalbaar · 123
 haalbaarheid · 17
 hackable · 46
 hacken · 45, 87, 110
 hacker · 83
 hardware-integratie · 7, 119
 hardwareopslag · 130
 hardwareversie · 136
 herbelegging · 86
 herbruikbaarheid · 35, 37
 herstelbaarheid · 35, 37, 132
 herstelperiode · 93
 hersteltest · 107
 hersteltijd · 29, 30, 91, 101
 herstelverplichting · 56
 hoofdcategorie · 89, 133
 hybride · 5, 9, 91
 hybride cloud service · 23, 118
 hybride cloud servicemodel · 20, 22
 hybride servicemodel · 5

I

IaaS · XI, 5, 7, 9, 20, 23, 31, 46, 51, 60, 61, 82, 86, 96, 118, 119, 125

- cloud service provider · 51, 56
- cloud-SLA · 96
- prestatieafspraken · 51
- service · 31, 38, 51, 85

 ICT · 125, 145
 ICT-afdeling · 49, 134, 136
 ICT-beleid · 117, 119
 ICT-beleidsplan · 119
 ICT-component · 119, 139
 ICT-infrastructuur · 37, 38, 60, 119, 130, 131, 132, 135, 136, 138
 ICT-leverancier · 10
 ICT-middel · 119, 128, 167
 ICT-omgeving · 14
 ICT-organisatie · 131, 134, 137, 171
 ICT-product · 3, 69, 115, 117, 120, 121, 123
 ICT-service · XIII, 1, 3, 38, 60, 65, 68, 69, 71, 72, 73, 76, 77, 117, 120, 121, 123, 128, 133, 136, 138
 ICT-servicemonitoring · 76
 ICT-serviceverlener · 123
 ICT-serviceverlening · 119
 ICT-strategie · 117
 ICT-technisch · 134
 identiteitenbeheer · 7, 121
 identiteitsgegevens · 136

- identity management · 46, 71, 92
  - identity management strategie · 46
  - IdM · 109
  - IdM-platform · 45, 109
  - impact · 76, 129, 132, 135
  - impactanalyse · 82
  - impactbepaling · 82
  - implementatie · 74, 135
  - implementeren · 138
  - incident · 51, 72, 120
    - categorie · 128
    - classificatie · 129
    - management · 50, 123
    - melding · 139
  - indicator · 120
  - informatie · 67, 128
    - architect · 32, 33
    - architectuur · 122
    - beleid · 116, 119
    - beveiliging · XI
    - gebied · 32, 33
    - management · 32
    - plan · 116, 119
    - portfolio · 32
    - service · 33
    - stroom · 67
    - systeem · 17, 36, 37, 39, 67, 71, 76, 82, 86, 115, 116, 122, 124
    - systeem monitoring · 67
    - systeemcomponent · 116
    - technologische · 5, 117
    - verslaglegging · 17
    - verstrekking · 56, 83
    - verwerkende middelen · 127
    - verwerking · 41, 100
    - voorziening · 49, 53, 86, 109, 116, 117, 119, 120
    - voorzieningsarchitectuur · 169
  - Informatie Voorziening · Zie IV
  - Information & Communication Technology · Zie ICT
  - information security management · 62, 86, 127, 132
  - Information Technology · Zie IT
  - Information Technology Infrastructure Library · Zie ITIL
  - Infrastructure as a Service · Zie IaaS
  - infrastructuur · 6, 7, 13, 46, 50, 60, 67, 71, 72, 82, 115, 116, 117, 119, 121, 128, 129, 130, 131, 133
    - asset · 60
    - component · 66, 67, 68, 71, 78, 121
    - domein · 67
    - domein monitoring · 67
    - E2E monitoring · 67
    - kaart · 82
    - kwaliteitsattribuut · 37
    - laag · 67
    - landschap · 82
    - log · 78
    - management · 1, 3
    - niveau · 67
    - ontwikkelingstraject · 119
    - product · 86
    - service · XIII, 60, 66, 67
    - service monitoring · 67
  - ingangsdatum · 55
  - ingebrekestelling · 55, 56
  - innovatie · 89
  - innovativiteit · 86
  - inschikkelijkheid · 35
  - inspanningsverplichting · 50
  - installeerbaarheid · 35, 37
  - instelbaarheid · 35
  - integratie · 10, 44, 76, 118, 168
  - integratiefaciliteit · 7, 121
  - integratiefunctie · 12
  - integriteit · XI, 32, 44, 91
  - integriteitregels · 57
  - intellectueel eigenaar · 91
  - intellectuele (eigendoms)rechten · 57, 98
  - interface · 12, 60, 62, 67, 82, 85, 108, 123, 124, 134
  - interface afspraak · 37, 85
  - interfacebestand · 85
  - Internal Spec Sheet · Zie ISS
  - International Standard on Assurance Engagements · Zie ISAE
  - International Standardisation Organisation · Zie ISO
  - internettoepassing · 74
  - investering · 77
  - investeringskosten · 8, 43, 133
  - investeringsrisico · 8
  - inzichtelijkheid · 35
  - ISAE · 125
  - ISAE 3402 · 90
  - ISO · 125
  - ISO 27001 · 90
  - ISO 9126 model · 34
  - ISO standaard · 34
  - ISS · 17, 19, 22, 23, 44, 45, 46, 125
  - IT · 125
  - ITIL · 115, 122, 123, 145
  - ITIL-afkorting · 145
  - ITIL-term · 127
  - IV · 125
  - IV-architect · 117
  - IV-architectuur · 117, 120
-
- J**
- jaarafsluiting · 28
  - Juist Volledig Tijdig Accuraat · Zie JuVoTA
  - juistheid · 35, 54, 107
  - juridische kennis · 41
  - jurist · 15, 41, 99
  - JuVoTA · 125
  - JuVoTA stuurgegevens · 44
-
- K**
- KA · 125
  - KA-netwerk · 67

KantoorAutomatisering · Zie KA
 kennis · XIII, 36, 42, 60, 65, 73, 74, 119, 124, 130, 131, 134, 137
 kennisgeving · 56
 kennisinstelling · 14
 kennisneming · 139
 kerncijfers · 90
 keten · 41, 43, 44, 55, 67, 70, 96, 100, 120
   - afhankelijkheid · 96
   - afspraak · 120
   - beheer · 65, 120
   - besturing · 120
   - monitor · 120
   - monitoring · 67, 120
 klacht · 122
 klachtenafhandeling · 106
 klachtenbehandeling · 106
 klant
   - bediening · 135
   - bezoek · 135
   - contact centrum · 7
   - contactensysteem · 8
   - gegevens · 32, 42, 45, 57, 98
   - gericht · 49
   - ontevredenheid · 43
   - organisatie · 49
 klantenbeheer · 7, 123
 Klinkenberg · 119
 known error · 132, 133
 koppelbaarheid · 35, 36
 kost · 123
 kostbaar · 8
 kosten · 1, 6, 8, 12, 23, 31, 42, 43, 57, 68, 70, 74, 90, 91, 93, 94, 105, 123, 127, 128, 130, 133, 137
 kostenbesparing · 8
 kosteneffectief · 127, 131
 kostenverlaging · 8
 kostprijs · 50, 73
 kredietcheck · 7, 117
 Kritieke Succes Factor · Zie KSF
 KSF · 34, 115, 116, 120, 121, 145
 kwalitatief · 38
 kwaliteit · XI, XIII, 1, 27, 28, 29, 34, 44, 56, 62, 71, 74, 85, 86, 107, 117, 120, 123, 132, 137, 138
 kwaliteit requirement · 29
 kwaliteits
   - aspect · 31, 32
   - attribuut · 34, 36, 37, 38
   - beheersing · 133
   - bewaking · 106, 167
   - borging · 133
   - controle · 56
   - criterium · 8, 19
   - doel · 120, 121
   - doelstelling · 77
   - eis · 19, 34
   - gebied · XI
   - model · 27, 34
   - zorg · 122
 kwantitatieve maatstaf · 123

kwantiteit · 1, 123
 kwantiteitseis · 29
 kwetsbaarheid · 87, 108, 133, 137

L

laadtijd · 79
 lag-rapportage · 48, 51, 52, 102
 LAN · 125
 landschap · 82
 landschapskaart · 82
 lead-rapportage · 48, 51, 52, 102
 leerbaarheid · 35, 36
 levenscyclus · 1, 17, 138
 leverancier · 1, 70, 72, 73, 76, 119, 131, 134, 137
 leverancierscontract · 119
 levering · 19, 55, 56
 leveringsvoorwaarden · 97
 levertijd · 69
 licentie · 5, 42, 54, 56, 57, 97
 licentierechten · 56
 lijnorganisatie · 60
 lijnorganisatiedoel · 60
 liquiditeit · 57, 90
 Local Area Network · Zie LAN
 logbestand · 66, 71, 72, 79
 lokaliseren · 79
 Looijen · 113, 116

M

maakbaarheid · 17
 maandrapportage · 52
 maatwerk
   - applicatie · 8, 70
   - contract · 20
   - programmatuur · 42, 70
   - service · 42
 major change · 129
 makelaar · 11, 19
 malusregeling · 56
 mantelcontract · 56
 marketinganalyses · 76
 markt · 3, 5, 7, 10, 11, 43, 68, 72, 74, 83, 89, 139
   - aandeel · 89
   - model · 10
   - plaats · 10
   - segment · 10, 133
   - stadium · 89
   - strategie · 89
 master data · 57
 mastertestplan · 83
 matrix · 32
 Mean Time Between Failures · Zie MTBF
 Mean Time Between System Incidents · Zie MTBSI
 Mean Time To repair · Zie MTTR
 medium change · 129
 meer gebruik · 93

meerkosten · 93
meet
- beïnvloeding · 78
- bereik · 78
- eenheid · 121
- frequentie · 78
- functionaliteit · 68, 70, 121
- gegeven · 70
- informatie · 69
- instrument · 65, 68
- locatie · 78
- protocol · 72
- punt · 70
meetbaar · 65, 69, 70, 79, 121, 123, 145
melding · 62, 69, 95, 100, 133
metadata · 57
metagegeven · 93
middel · 115
middelenbeslag · 6, 35
migratiepad · 119, 120
mijlpalen · 123
minder gebruik · 93
minor change · 129
modelkeuze · 3
monitor · 45, 65, 67, 68, 73, 121
- afspraak · 30
- architectuur · 65, 69, 71, 72, 77, 79
- data · 44
- faciliteit · 67, 70
- functie · 65, 67, 68, 70, 76
- functionaliteit · 77
- GAP analyse · 73
- informatie · 108
- lagenmodel · 65, 66
- matrix · 77
- model · 65
- oplossing · 73, 77, 79
- product · 68
- server · 71, 72, 75
- tool · 70, 74, 77, 79, 131
- type · 121
- voorziening · 29, 50, 70, 71, 73, 76, 77
- vorm · 2
- wijze · 69, 70, 72, 73, 74, 76
monitoren · 2, 10, 65, 67, 68, 71, 75, 79, 95, 118, 120, 121
monitoring · 2, 66, 67, 68, 70, 71, 72, 73, 77, 107, 121, 131
MTBF · 29, 30, 133, 145
MTBSI · 29, 30, 145
MTTR · 29, 30, 133, 145
multi-browser · 6
multi-platform · 6
multi-tenant · 6, 121
mutatie · 45, 75
mutatiegegevens · 102

N

naamgeving · 130, 132
navigatiegedrag · 75, 76, 78
Nederlands recht · 57, 93

NEN 7510 · 53
netwerk · 7, 13, 91, 115, 119, 120
- bandbreedte · 66, 79
- capaciteit · 38
- configuratie · 46
- gebied · 79
- laag · 45, 110
- pakket · 76
- service · 72
- verbinding · 38
- verkeer · 75, 79
- verkeerpakket · 75
Netwerk Protocol Analyse · Zie NPA
non-concurrentiebeding · 54, 57
non-intrusive · 76
noodgeval · 107, 139
noodoplossing · 133
nooduitgave · 133
norm · 18, 23, 29, 30, 48, 50, 51, 53, 57, 67, 76, 77, 87, 101, 104, 121, 122, 137
normen en standaards · 104
normenkader · 53, 137
normoverschrijding · 73
normstelling · 121
notional charging · 133
NPA · 126

O

Oasis9 · 90
Object Management Group · Zie OMG
OLA · 19, 134, 145
OMG · 90, 126
omgeving · 51, 53
- ontwikkel · 51
- OTAP · 86
- productie · 51, 86, 131, 132
- proef · 51
- schaduw · 51
- test · 51, 133
- training · 51
- uitwijk · 51
onbeheerbaar · 45
onbeschikbaar · 69, 71
onbeschikbaarheid · 29, 30, 39
onbetrouwbaar · 77
onbetrouwbaarheid · 79
onderhandelen · 23, 120, 127
onderhandeling · 19
onderhoud · 128
- adaptief · 134
- additief · 134
- correctief · 133
- perfectief · 134
- preventief · 134
onderhoudbaarheid · 34, 35, 37, 78, 134
onderhouds
- aspect · 85, 86
- graad · 134
- tijd · 47, 50, 100
- verplichting · 134
- werkzaamheden · 50

- window · 86
- onderliggend · 68, 121, 132
- ongeautoriseerde · 139
- onnauwkeurigheid · 70
- ontbinden · 43, 57
- ontbinding · 14, 54, 55, 57, 98
- ontbindingsconditie · 56, 98
- ontbonden · 43, 57, 98, 100
- Ontwikkel-, Test-, Acceptatie- en Productieomgeving · Zie OTAP
- ontwikkelaar · 82, 130
- ontwikkelingstaal · 7, 121
- ontwikkelpoces · 95
- ontwikkeltool · 42
- opdrachtgever · 52, 119
- open source · 90
- openingstijd · 29, 51, 94
- openstellingstijd · 134
- Operational Level Agreement · Zie OLA
- opleiding · 119
- opleidingsniveau · 53, 95
- opleverdata · 137
- opleverdatum · 56
- oplevering · 104
- oplosgroep · 78, 128, 134
- oplostijd · 70
- opslagcapaciteit · 7, 119
- opslagfaciliteit · 13
- opslagservice · 72
- opstartkosten · 5
- opzegtermijn · 55
- organisatie · XIII, 7, 8, 12, 13, 14, 15, 17, 23, 27, 32, 52, 54, 61, 69, 70, 76, 86, 90, 92, 94, 115, 117, 119, 120, 121, 122, 124, 128, 132, 135, 136, 137, 139
- organisatiennaam · 89
- organisatorische · 53
- organiseren · 133
- organogram · 121
- OTAP · 86, 126
- OTAP-faciliteit · 86
- OTAP-service · 87
- outcome · 130
- overeenkomst · 18, 47, 48, 52, 55, 123
- overheidsdienst · 13, 115
- overheidsinstantie · 13, 115
- overheidsinstelling · 12
- overleg · 53
- overleggen · 106
- overlegorgaan · 129
- overlegstructuur · 102, 106
- overmacht · 48, 53, 54, 55, 57, 98, 103
- overmachtbepaling · 98
- overschrijding · 56, 97
- overzichtelijkheid · 35
- laag · 121
- prestatieafspraken · 51
- service · 7, 23, 31, 45, 60, 82, 121
- package release · 136
- paginaaadtijd · 75
- Pascoe-Samson · 113
- patch · 86, 134, 139
- patchnummer · 139
- Patriot Act · 13, 93, 115
- patroon · 5, 6, 29, 95, 118, 135, 138
- Patterns of Business Activities · Zie PBA
- Payment Card Industry · Zie PCI
- PBA · 29, 134, 135, 145
- PCI · 45, 95, 104, 126
- PEN-test · 45, 46, 101, 107, 108, 109, 110
- performance · 29, 31, 32, 69, 71, 72, 73, 75, 76, 78, 79
  - criteria · 95
  - degradatie · 29
  - norm · 31, 51
  - probleem · 31
  - stress test · 29
  - verlies · 73
- personeel · 48, 53, 54, 57, 58, 96, 103, 134, 136
- personeelsbeheer · 7, 123
- persoonsgegevens · 20, 43, 54, 104, 169
- persoonsregistratie · 54
- perspectief · 116
  - financieel · 116
  - innovatie · 116
  - intern · 116
  - klant · 116
- PI · 126
- piekmoment · 62
- Plan van Aanpak · Zie PvA
- platform · 6, 8, 46
- Platform as a Service · Zie PaaS
- platform functionaliteit · 7, 8
- platform service · 72, 110
- platform test · 107
- plichten · 20, 98
- portaalfunctionaliteit · 7, 121
- portabiliteit · 35, 37
- portfolio · 52, 89
- Post Implementation Review · Zie PIR
- praktijk · 17, 19, 31, 33, 34, 50, 65, 73
- predictief · 50
- prestatie
  - afspraak · 18, 47, 48, 50, 51, 100
  - beheer · 135
  - indicator · 30, 34, 47, 51, 73, 100, 101, 116, 121
  - niveau · 37, 134
  - norm · 47, 60, 100
- Prestatie-Indicator · Zie PI
- preventieprocedure · 39
- prijs · 54, 55, 56, 93, 130, 133, 135, 139
  - beleid · 105, 135
  - berekening · 105, 130
  - garantie · 56, 97
  - model · 93
  - opbouw · 105

P

- PaaS · XI, 5, 7, 9, 20, 24, 45, 46, 51, 56, 61, 82, 86, 96, 108, 109, 118, 121, 126
  - cloud-SLA · 96
  - contract · 28

- prestatieverhouding · 137
  - prijstellen · XIII
  - prijstelling · 74
  - primaire proces · 8
  - principe · 59, 115, 116, 122
  - printservers · 134
  - printservicet · 79
  - prioriteit · 129, 130, 135
  - privacy · 6
  - privacywetgeving · 13
  - private cloud servicemodel · 20, 22
  - privileged users · 102
  - proactief · 50, 70, 72
  - proactief beheer · 78
  - proactief problem management · 135
  - probleem · 14, 43, 52, 57, 85, 87, 120, 130, 131, 135, 136
  - probleemclassificatie · 129
  - problem management · 72, 123
  - problematiek · XI, 14
  - procedure · 18, 19, 39, 43, 47, 50, 53, 85, 92, 100, 105, 108, 116, 122, 123, 128, 129, 133, 135, 136, 139
    - demarcatie · 62, 63, 106
    - niveau · 123
    - OTAP · 108
    - wijziging · 106
  - proces · 1, 3, 7, 8, 32, 33, 50, 51, 52, 61, 62, 72, 82, 85, 92, 95, 105, 106, 108, 120, 122, 123, 124, 127, 128, 133, 136, 137, 138
    - audit · 121, 122, 127
    - auditor · 121
    - beheerder · 136
    - demarcatie · 62
    - doel · 120, 122, 127
    - eigenaar · 1, 122
    - flow · 122
    - gang · 121, 122, 136, 137
    - inrichting · 121, 122
    - manager · 1, 122
    - niveau · 101, 123
    - ondersteuning · 69
    - ontwerp · 117, 122
    - rapportage · 122
    - requirement · 85, 172
    - review · 122, 137
    - uitvoerder · 122
    - uitvoering · 121
    - view · 51
    - volwassenheid · 124
  - processenblauwdruk · 122
  - processorcapaciteit · 31
  - product · 1, 3, 5, 8, 18, 20, 27, 28, 36, 51, 52, 67, 69, 70, 72, 74, 75, 86, 115, 130, 131, 133, 135, 136
    - catalogus · 51
    - georiënteerd · 51
    - groep · 68
    - niveau · 100
    - view · 51
  - productie · 86, 87
    - database · 74
    - gegevens · 76
    - middel · 121, 122, 128, 130, 137
    - probleem · 134
  - profiel · 45
  - profile · 29
  - profilieren · 137
  - programma · 132
  - Programma van Eisen · Zie PVE
  - programmabibliotheek · 130
  - programmaomweg · 56
  - programmatuur · 7, 36, 56, 57, 116, 123, 124, 133, 134
  - programmatuuritem · 136
  - programmatuuruitgave · 136
  - project · 1, 8, 81, 82, 83, 117, 137
    - innovatie · 119
    - management · 82
    - renovatie · 119
    - volwassenheid · 119
  - projectmatig · 2
  - promotie · 108
  - provider · 9, 20, 45, 92
    - cloud service · 3, 5, 6, 7, 11, 20
    - CSB · 11, 118
    - extern · 9, 54
    - IaaS cloud service · 51
    - intern · 24, 54
    - SaaS · 7
    - SaaS cloud service · 75
    - service · 5
  - provisioning · 6, 136
  - public cloud servicemodel · 20
  - publicatie · XIII, 1, 34, 54, 57, 113, 114
  - publieke
    - cloud · 9
    - cloud oplossing · 82
    - cloud serviceverlening · 23
    - SaaS · 49
    - service · 23, 60, 63
    - servicemodel · 5
  - publieke cloud servicemodel · 22
  - pull actie · 71
  - pull methode · 73
  - push actie · 71
  - push methode · 73
  - PvE · 42, 89, 109, 126
-
- ## Q
- QoS · 31, 46, 108, 109, 126
  - QoS serviceniveau · 46
  - Quality of Service · Zie QoS
  - quick-fix · 133, 140
-
- ## R
- R&D · 126
  - R&D budget · 89
  - raamwerk · 116
  - rangorderegeling · X, 49, 54, 96

rapportage · 27, 29, 31, 51, 52, 54, 72, 76, 90, 94, 102, 103, 108, 122, 129
 RASCI · 126, 145
 reactietijd · 29, 30, 56, 94
 Real User Monitoring · 65, Zie RUM
 recht · 23, 43, 45, 48, 55, 56, 57
 recht van audit · 104
 rechten · XIII, 27, 43, 54, 55, 57, 75, 87, 99, 108
 rechten en plichten · 55, 57, 98
 rechts

- gang · 93
- gebied · 14
- geldig · 58
- zaak · 43

 recovery · 45, 90, 94, 107, 110
 recovery procedure · 94
 reductie procedure · 39
 redundantie · 31, 71, 77
 referentiearchitectuur · 117, 122
 referentiële integriteit · 107
 referentiemodel · 115
 regelgeving · 13, 20, 28, 36, 76
 regievoerder · 119
 regievoering · 61, 113
 registratie · 72, 135, 136
 registratietool · 68, 121
 rekencentrum · 8, 45, 108, 131
 rekenperiode · 43, 105
 relationships · 115
 release · 134, 136, 138, 139

- beleid · 136
- management · 123, 136
- manager · 136
- nummer · 139
- plan · 136
- policy · 136
- unit · 136

 Remote Procedure Call · Zie RPC
 reparatietijd · 29, 30, 56
 repressieprocedure · 39
 requirement · XIII, 12, 17, 22, 70, 85, 124
 Research & Development · Zie R&D
 reserve-onderdeel · 130
 reservering · 8
 resource · 60, 72, 136

- asset · 60
- beslag · 71, 74
- gebruik · 73
- gedrag · 35, 38
- meting · 79
- monitoring · 72

 resource monitoring · 66
 Responsible, Accountable, Supportive, Consulted, Informed · Zie RASCI
 responsiesnelheid · 35
 responstijd · 38, 70
 restore · 131
 Restore Point Objective · Zie RPO
 Restore Time Objective · Zie RTO
 resultaatverantwoordelijk · 119
 resultaatverplichting · X, 47, 50, 53, 100
 review · 41, 42, 53, 108, 122, 136, 137

richtinggevende kaders · 117
 richtlijn · 31, 50, 116, 117
 risico · 18, 54, 115, 120, 127, 137

- analyse · 14, 63, 129
- aspect · 86
- beheer · 128
- beheersing · 20, 27, 83, 172
- bepaling · 82
- dekkingsgraad · 20
- gebaseerd · 81
- lijst · 39
- sessie · 82

 roadmap · 92
 robot · 73, 74, 75
 robotmeting · 73
 robuustheid · 35
 role-based access · 27
 root-cause-analyses · 75
 router · 72
 RPC · 72, 126
 RPO · 30, 44, 101, 126
 RTO · 30, 44, 101, 126
 rule · 73
 RUM · 65, 68, 73, 77, 78, 79, 121, 126

- functie · 75
- monitorarchitectuur · 75
- monitorfunctionaliteit · 76
- monitorvoorziening · 76
- oplossing · 73, 74, 75, 77
- tool · 79

S

SaaS · XI, 5, 7, 9, 24, 31, 41, 44, 45, 46, 51, 60, 74, 82, 85, 96, 118, 121, 123, 126

- aspect · 28
- cloud service provider · 75
- cloud-SLA · 96
- meting · 74
- oplossing · 20, 23, 44, 46, 56, 60, 74, 86
- provider · 7
- service · 14, 21, 23, 28, 29, 31, 32, 41, 51, 60, 63
- servicedesk · 70
- serviceverlening · 52
- toepassing · 7, 123

 SABSA · 34, 126
 SABSA business attributes · 33
 Safe Harbor · 41, 93
 Safe Harbor verklaring · 104
 salarisverwerking · 7
 samengestelde factuur · 95
 SAML · 92, 126
 SAN · 72, 126
 Sarbanes OXley · Zie SOX
 SBB · 82, 126
 scenario · 43, 105, 128
 schaalbaar · 5, 6, 117
 schaalbaarheid · 31, 46, 101, 109
 schaalvoordeel · 8

- schade · 39, 97
- schadebepaling · 56
- schadevergoeding · 44, 56
- scharnierfunctie · 120
- schematechniek · 123
- schending · 57
- schijfruimte · 38
- screenen · 12
- security · 127
  - fix · 96
  - incident · 103
  - log · 66
  - patch · 92
  - vereisten · 102
- Security Assertion Markup Language · Zie SAML
- selectietraject · 42
- self service provisioning · 91
- service · 20
  - afspraak · 51, 65, 170
  - asset · 59, 137
  - assets · 60
  - beschrijving · 18, 47, 49, 51
  - catalogus · X, 6, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 49, 50, 51, 55, 100, 137
  - check · 72
  - delivery set · 122
  - desk · 29, 50, 51, 65, 68, 69, 70, 72, 79, 94, 95, 116, 121, 129, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 139
  - desktool · 68, 69
  - eigenaar · 27
  - eis · 27
  - georiënteerd · 51
  - laag · 82
  - lagenmodel · 69
  - level · 137
  - level management · 123
  - manager · 1
  - meting · 79
  - model · 20, 21
  - monitoring · 66, 72
  - norm · 29, 44, 50, 51, 52, 65, 68, 69, 73, 77, 78, 79, 87, 138
  - normafwijking · 76
  - object · 72
  - onderhoudstijd · 50
  - openingstijd · 47, 50, 100
  - option · 138
  - organisatie · 27, 70, 137
  - overleg · 48, 52, 103
  - owner · 133
  - pack · 134
  - package · 138
  - portaal · 52
  - rapportage · 48, 51, 102
  - requirement · 22, 23
  - subscriber · 27
  - support set · 123
  - verlener · 17, 24, 134
  - verlening · 86, 100
  - verzoek · 138
  - view · 51
- Service Improvement Plan · Zie SIP
- Service Level Agreement · Zie SLA
- service level management · 1, 3, 19, 22, 23, 24, 52, 82, 122, 127, 137
- service level manager · 1
- Service Level Requirement · Zie SLR
- servicemodel
  - broker · 5
  - hybride · 5
  - publieke · 5
- severity · 73
- Sherwood Applied Business Security Architecture · Zie SABSA
- signalering · 42, 105
- Simple Network Management Protocol · Zie SNMP
- simulatie · 50, 73, 74, 76, 121
- Single Sign On · Zie SSO
- SIP · 137, 145
- SLA · XIII, 1, 6, 11, 12, 17, 18, 20, 23, 41, 47, 48, 53, 55, 82, 86, 100, 123, 145
  - afspraak · 2, 5, 19, 29, 52, 63, 72
  - bewaking · 50
  - norm · 18, 29, 38, 50, 52, 53, 60, 65, 71, 77, 122
  - normafwijking · 82
  - onderwerp · 47
  - rapportage · 65, 71, 79
  - ronde · 19
  - template · 47
  - tijden · 85
- SLR · 17, 19, 22, 23, 25, 27, 31, 32, 126, 131
- SLR-document · 23, 24, 27, 31
- SMART · 123, 145
- SNMP · 66, 72, 126
- software · XI, 5, 6, 8, 9, 10, 34, 54, 74, 86, 130, 134, 139
  - fout · 37
  - item · 130, 136
  - leverancier · 9
  - licentie · 48, 53, 54, 104
  - logica · 31
  - omgeving · 37
  - pakket · 21
  - platform · 37
  - product · 8, 36, 37, 38, 54
  - storing · 138
- Software as a Service · Zie SaaS
- solvabiliteit · 90
- solvabiliteitsprobleem · 57
- sourcecode · 56
- SOX · 13, 14, 126
- Specific, Measurable, Achievable, Relevant and Time bound · Zie SMART
- specificatie · 19, 56
- specifieke acceptatiecriteria · 115
- SSO · 10, 45, 118, 126
- SSO-eis · 109
- stabiliseren · 10
- stabiliteit · 35, 37, 90
- staffelprijs · 93
- stakingen · 57

- standaard · 37, 48, 53, 68, 69, 129
- change · 69, 129
  - operatie · 132
  - prijsafspraken · 132
  - serviceverlening · 20
- stand-by · 31
- stand-by service · 50
- statusinformatie · 71
- steekproef · 76
- stilzwijgende · 55
- Storage Area Network · Zie SAN
- storing · 38, 94, 127, 131, 133, 135, 136, 138, 140
- storingstijd · 138
- strategie · 61, 116
- strategieplan · 98
- structureringslag · 116
- stuurgegevens · 44
- stuurparameter · 57
- subcategorie · 89
- subproces · 128
- substelsysteem · 139
- super user · 61
- supply · 113
- support · 2, 9, 45, 107, 139
- aspect · 6, 85
  - contract · 75
  - proces · 85
  - service · 95
  - tijd · 50
- supporting service · 131
- surveillance · 14
- swimminglane · 123
- switch · 72
- symptoom · 140
- synthetische transactie · 73, 79
- systeem · 6, 7, 8, 24, 36, 37, 38, 44, 74, 91, 96, 121, 128
- component · 116
  - monitorfunctie · 66
  - monitoring · 66, 67
  - ontwikkelingsstraject · 119
  - programmatuur · 122
- System Building Block · Zie SBB
-
- T**
- taak · 118, 124, 128, 132, 136, 138
- cluster · 124
  - demarcatie · 43, 105
  - gerichte · 124
  - scheiding · 45, 109
  - stelling · 132
  - veld · 120
- taalgebruik · 3
- taalkundig · 127
- tabletcomputer · 7, 123
- TCO · 43, 126
- TCO-model · 43
- technisch beheer · 94, 124
- technische architectuur · 122
- technische openingstijd · 50
- tegenmaatregel · XIII, 2, 39, 41, 45, 46, 47, 82, 83, 109, 110, 119
- tegenstrijdigheden · 55
- tekentechniek · 123
- tekortkoming · XIII, 37
- tenant · 6
- termijn · 57, 103, 130
- terrorisme · 13, 115
- terugbetalingscapaciteit · 90
- test
- aanpak · 83
  - case · 83
  - plan · 83
  - resultaat · 83
  - strategie · 83
  - techniek · 83
- Test Management Approach Next · Zie TMAP Next
- testbaarheid · 35, 37
- testen · 44, 83
- Third Party Audit · Zie TPA
- Third Party Memorandum · Zie TPM
- tijdigheid · 52, 101, 102, 107
- tijds
- bepaling · 83
  - eenheid · 31
  - gebonden · 123, 145
  - gedrag · 35, 38
  - periode · 30
  - volgorde · 119
- tijdstip · 74
- tijdverlies · 42
- TMAP Next · 83, 126
- toegangsbeheer · 7, 121
- toegangsrechten · 132
- toeleverancier · 53
- toepasselijk recht · 57, 93
- toepassingsprogrammatuur · 7, 121, 122, 123
- toetsing · 28, 46, 82, 127
- toetsingsnormen · 8
- Total Cost of Ownership · Zie TCO
- TPA · 28, 31, 39, 83, 85, 126
- TPM · 28, 31, 41, 83, 85, 99, 104, 126
- traceerbaar · 85
- traceerbaarheid · 34, 35, 36
- tracking · 85
- transactiesnelheid · 38
- transactieverkeer · 75
- trend · 70
- trendanalyse · 72, 76, 78
- trial optie · 95
- tussenpartij · 11, 21, 25, 118
-
- U**
- ubiquitous · 5
- UC · 17, 18, 19, 47, 48, 50, 54, 131, 146
- checklist · 96
  - onderwerp · 54
  - template · 47, 96
  - toelichting · 47

uitbesteden · 2, 6, 7, 14, 119
 uitgangspunt · 117
 uitgave · IV, 128, 131
 uitrol · 134, 136
 uitrustingsniveau · 35
 uitsluiten · 58
 uitsluiting · 56, 57, 97
 uitwijk · 101
 uitwijkbaarheid · 37
 Underpinning Contract · Zie UC
 unskilled servicedesk · 134
 uptime · 133
 urgente change · 130, 138
 urgentie · 129, 130, 135, 139
 URL · 92
 URL-structuur · 76, 79
 user directory · 92
 user interface · 75
 user profile · 29, 138, 139
 utility · 27, 138

V

vaardigheid · 118, 124
 vakgebied · 42, 165
 vakinhoudelijke · 118
 vakspecialist · 130
 veerkracht · 35, 139
 veiligheid · 127
 veiligheidsdienst · 14
 veiligstellen · 42, 56, 133
 veranderbaarheid · 35, 37
 verantwoordelijk · XIII, 1, 5, 8, 44, 48, 52, 54, 56, 91, 94, 103, 115, 117, 120, 123, 124
 verantwoordelijkheid · 53, 107, 108, 122
 verantwoorden · 28, 41, 128
 verantwoording · 18, 47, 48, 54, 104
 verbeterproject · 119
 verbetervoorstel · 138
 vergoeding · 28, 97
 verificatie · 139
 verificatiemiddel · 72
 vermelding · 135
 verminking · 56
 vermogen · 35, 60, 76, 128, 132, 139
 vernietiging hardware · 57, 98
 vernietigingscertificaat · 42, 99
 verplichting · 28, 53
 versie · 37, 50, 56, 86, 101, 130, 136, 139
 versienummer · 139
 versienummering · 132
 verslaglegging · 54
 versleuteling · 14
 verstoring · 29, 30, 39, 45, 50, 52, 57, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 85, 102, 108, 132, 135
 vertrouwelijk · 13, 15, 76
 vertrouwelijkheid · XI, 14, 30, 32, 33, 56, 91, 101, 139
 vervangbaarheid · 35, 37
 verwachting · 37, 133

verwerking · 44, 60, 85, 101, 107, 122
 verwerkingsstatus · 36
 verwerkingstijd · 31, 70
 verwijderen · 14
 verwijtbaar · 50
 verzekeren · 10, 118
 verzekering · 54, 55, 57, 98
 verzekeringspenningen · 57
 vierhoekbeding · 54, 57, 99
 Virtual Local Area Network · Zie VLAN
 virtualisatie · 6, 7, 45, 46, 108, 119
 virtualisatie management · 10
 virtueel · 46
 virtueel platform · 45, 110
 virtuele infrastructuur · 5, 117
 virtuele servicedesk · 139
 virusbibliotheek · 34
 viruschecker · 34
 VLAN · 110, 126
 Voice Over IP · Zie VOIP
 Voice Response System · Zie VRS
 VOIP · 72, 126
 volgzzaamheid · 35
 volledigheid · 107
 volwassenheid · 35, 37, 124
 volwassenheidsdoel · 121, 124
 volwassenheidsmodel · 124
 volwassenheidsniveau · 124
 voorzieningsproces · 116
 vraagbeheer · 139
 vraagstelling · 82
 vrijwaren · 127
 VRS · 72

W

WAN · 126
 wanprestatie · 57
 WBP · 20, 43, 53, 54, 104, 126
 wederzijdse verplichtingen · 48, 53, 56, 57, 103
 Wet Bescherming Persoonsgegevens · Zie WBP
 wetgeving · 54, 57, 132
 wettelijke kaders · 48, 53, 99, 103, 117
 wettelijke verplichting · 54
 whitelisted users · 101, 102
 Wide Area Network · Zie WAN
 wijzigbaarheid · 35
 wijziging · 2, 17, 18, 37, 50, 53, 54, 55, 56, 76, 79, 86, 91, 93, 104, 129, 131, 132
 wijziging voorwaarden · 93
 wijzigingsverzoek · 120
 winstmarge · 130
 winstpercentage · 130
 workaroud · 140
 workflow · 69
 workload · 50, 139
 workload karakteristieken · 139
 wrap license contract · 20

Over de auteurs

Drs. Ing. B. de Best RI is vanaf 1985 werkzaam in de ICT. Hij heeft voornamelijk bij de top 100 van het Nederlandse bedrijfsleven en de overheid gewerkt. Hierbij heeft hij gedurende 12 jaar functies vervuld in alle fasen van de systeemontwikkeling, inclusief exploitatie en beheer. Daarna heeft hij zich toegelegd op het service management vakgebied. Momenteel vervult hij als consultant alle aspecten van de kennislevenscyclus van service management, zoals het schrijven en geven van trainingen aan ICT-managers en service managers, het adviseren van beheerorganisaties bij het richting geven aan de beheerorganisatie, de beheerinrichting, het verbeteren van beheerprocessen, het uitbesteden van (delen van) de beheerorganisatie en het reviewen en auditen van beheerorganisaties. Hij is op zowel HTS-niveau als Universitair niveau afgestudeerd op het behevakgebied.

Drs. Ing. P Huijbers is Entrepreneur, (Strategie) Consultant en Enterprise Architect. Als (lead) architect is hij actief geweest voor diverse grote (keten)voorzieningen, diverse private- en vele overheidsorganisaties en referentiearchitecturen zoals de NORA en de GEMMA. Naast de rol als architect is hij de founder van Cloudplaats, een innovatieve Cloud Broker en Cloud Marktplaats. Hierbij adviseert hij bedrijven over het opzetten van een Cloud Architectuur / Cloud Strategie of Sourcing Strategie en de uitdagingen van de Cloud en levert hij een Cloud Marktplaats waar CSP's, Partners en klanten samenkomen. De kennis van ICT, Bedrijfskunde, Architectuur, Regie en de Cloud geven hem de ingrediënten voor een scherpe kijk op de inzet van IT en de aansluiting hiervan op de business.